

Kontaktperson:
Mikael Ståhl
Tfn +46 8 39 92 91
mikael.stahl@srf.nu

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissyttrande på betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag SOU 2020:47, diarienummer S2020/06592

Synskadades Riksförbund, SRF, är landets främsta företrädare för personer som har en synnedsättning eller som är blinda. Vi lämnar härmed vårt remissyttrande på betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag SOU 2020:47

Sammanfattning

SRF tror inte att förslaget till ny Socialtjänstlag kommer bidra till att förbättra livssituationen för personer med synskador eller annan funktionsnedsättning som behöver stöd i form av exempelvis ledsagning, synstöd eller hemtjänst för att klara vardagen. Även om betänkandet har en positiv ansats på många områden, så kommer det inte vara tillräckligt för att öka självbestämmande, delaktighet och livskvalitet för individen. Därmed kommer Sverige fortsatt ha svårt att leva upp till de internationella överenskommelser som vi undertecknat.

Vi ser en utveckling där synskadade inte kan få ledsagning genom LSS, där kommunerna sätter allt snävare begränsningar på SoL-ledsagningen och där digitalisering ökar och personlig service i samhället minskar. Kommunernas incitament att erbjuda ledsagarservice av god kvalitet behöver stärkas.

För att göra skillnad i praktiken för den enskilde måste lagstiftningen uttryckligen slå fast vilka insatser som kommunerna ska kunna tillhandahålla och vilka krav som gäller för att säkerställa kvaliteten i dessa. När det gäller ledsagning måste det exempelvis slås fast att den ska kunna beviljas utan kostnad för

individerna och utan begränsning för var, när och hur den kan användas. Det är individen själv som bäst definierar vilket behov av stöd som föreligger.

Socialtjänstlagen måste även förtydliga rätten till stöd i föräldrarollen, rätten till stöd för den som har sambo eller anhörig samt ett skydd mot att hamna i beroendeställning till denna. Det måste även slås fast att handikappersättningen, som ges som en icke skattepliktig förmån, inte ska ses som inkomst vid ansökan om ekonomiskt bistånd.

SRF ställer sig bakom förslagen om ett mer förebyggande fokus i Socialtjänsten. Här är det av stor vikt att kommunerna via starkare lagstiftning stimuleras att inrätta eller återinrätta de så kallade syn- och hörselinstruktörerna, vilka arbetar i linje med det som utredningen beskriver som förebyggande kompensatoriskt arbete. Dessa är alltså bra exempel på så kallade sociala investeringar för kommunerna.

1. Inledning

Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vi har också ställt oss bakom målen i Agenda 2030. Trots detta ser vi en utveckling där klyftorna ökar och rättigheterna försvagas för personer med funktionsnedsättning. Detta framgår inte minst av funktionshinderrörelsens rapport om hur Sverige lever upp till FN-konventionen som publicerades i december 2019. (1)

Det handlar inte bara om att det finns luckor i befintlig lagstiftning på det socialpolitiska området. Det finns också tydliga brister i hur kommunerna kan tillämpa lagstiftningen. De stora neddragningar och inskränkningar som kommunerna gör går dessutom i motsatt riktning mot de intentioner som konventionen och Agenda 2030 slår fast.

Även SRF:s egna medlemsundersökningar visar på en mycket utsatt situation för synskadade. (2) Bara omkring varannan medlem tycker det allmänna hälsotillståndet är bra. Det är också

vanligt med olika specifika besvär som värk, sömnsvårigheter, oro eller ångest. Många har en stillasittande fritid och genomför fysisk träning i lägre utsträckning än befolkningen i stort. På grund av otrygghet och rädsla väljer många att inte röra sig på egen hand i kollektivtrafik eller gatu- och trafikmiljö.

SRF är övertygade om att denna dystra bild kan förändras, men då måste lagstiftningen i högre grad utgå från de rättigheter som slås fast i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de mål som finns i Agenda 2030 och riksdagens och Regeringens funktionshinderpolitiska mål. En förutsättning för att utsatthet, isolering och dålig hälsa ska minska är starka, konkreta och flexibla insatser från kommunerna, där såväl stöd i vardagslivet som jämlika möjligheter till sociala och fysiska aktiviteter står i fokus.

2. Generella kommentarer

SRF kan inte se att utredningens förslag till ny Socialtjänstlag kommer bidra till att förbättra den negativa bild som beskrivs ovan. Innehållet är inte tillräckligt för att i praktiken påverka synskadades situation eller ge mer konkreta rättigheter för den enskilde med funktionsnedsättning. Därmed kommer Sverige fortsatt ha svårt att leva upp till de krav som ställs i de internationella överenskommelser som svenska staten undertecknat.

Insatsen ”synstöd” borde övervägas. Den skulle innehålla allt det stöd som en synskadad person skulle behöva ha, just på grund av synskadan.

På flera områden har utredningens betänkande en ambition i rätt riktning. Detta gäller exempelvis förslagen om ett starkare förebyggande fokus, bättre tillgänglighet till socialtjänsten och dess verksamheter, högre kvalitet, bättre bemötande, mer och tidigare planering och bättre samverkan med andra instanser. Det är också positivt att barnrättsperspektivet blir tydligare med detta förslag.

Vi saknar dock flera viktiga åtgärder. Här tar vi upp några brister och problem med nuvarande lagstiftning som varken adresseras eller löses med utredningens förslag. I det följande ger vi sedan våra kommentarer på utvalda avsnitt i betänkandet.

1. Enskilda insatser behöver uttryckas och förtydligas i lagtexten

I betänkandet framgår att utredningen vill lägga mindre fokus på olika målgrupper samt att utgångspunkten istället bör vara vilken insats socialnämnden ska erbjuda och vad insatserna ska syfta till. Utredningen skriver också att det behöver bli tydligare för enskilda, huvudmän och utförare vilka krav som ska gälla vid insatser till enskilda och vad de kraven innebär.

SRF anser inte att de värdeord som utredningen vill lagreglera kommer göra någon större skillnad. För att verkligen öka livskvaliteten och självbestämmandet för den enskilde måste lagstiftningen uttryckligen slå fast vilka insatser som kommunerna ska tillhandahålla och vilka krav som gäller för att säkerställa kvaliteten i dessa.

Ett tydligt exempel på detta är insatsen ledsagning. Med förslagen i såväl **Översynen av insatser enligt LSS (SOU 2018:88)** som i **den aktuella utredningen** om framtidens Socialtjänst är det uppenbart att insatsen ledsagarservice/ledsagning kommer bli än svårare att erhålla än vad den redan är idag.

Allt färre blinda och grav synskadade får ledsagarservice via LSS. (3) Oavsett om insatsen erhålls genom LSS eller SoL förknippas insatsen oftast med flera begränsningar för hur, var och när den kan användas. Ibland finns insatsen inte ens i de lokala riktlinjerna. Den bakas då in i andra insatser och den enskilde måste förlita sig på exempelvis hemtjänstpersonal för att få ledsagning. Det är mycket bekymmersamt att utredningen inte adresserar detta problem. För att självbestämmande och värdighet även ska gälla i praktiken måste insatser och kvalitetskrav förtydligas i lagstiftningen. Är man gravt synskadad eller blind måste man ha ovillkorlig rätt till ledsagning, och utifrån individens behov bör omfattningen av insatsen utformas.

2. Säkerställ att den som behöver bistånd inte hamnar i beroendeställning till anhörig

SRF erfar att den som har en sambo eller annan nära anhörig utan funktionsnedsättning har svårare att få adekvat bistånd, eftersom alltfler kommuner hänvisar till hushållsgemenskap och att behovet "kan tillgodoses på annat sätt".

Att den som råkar ha en partner eller en hjälpsam förälder nekas bistånd som ledsagning, hemtjänst eller boendestöd är förstås inte acceptabelt. Det innebär att individen hamnar i beroendeställning och att rätten till självständighet och integritet förloras, vilket också ökar risken för våld i nära relationer.

SRF anser att Socialtjänstlagen måste förtydliga rätten till bistånd även för den som har sambo eller anhörig samt ett skydd mot att hamna i beroendeställning till denna person.

3. Insatser för stöd i den dagliga livsföringen bör inte kosta för den enskilde.

Grundläggande rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska enligt FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inte vara beroende av betalningsförmåga. Tvärtom ska sådana rättigheter garanteras oavsett bakgrund. Socialtjänstlagens bistånd kan till skillnad från LSS-insatser beläggas med avgifter. Detta är problematiskt då den enskilde inte alltid finner sig ha råd till grundläggande stöd. Då bedömningen sker utifrån hushållets inkomster bestraffas även en eventuell partner ekonomiskt för stödet.

SRF anser att stödbehov på grund av funktionshinder ska vara kostnadsfritt för individen. Idag finns stora ojämlikheter, inte bara mellan LSS-berättigade och SoL-berättigade, utan också mellan olika kommuner. De orimliga skillnader som finns i avgifter från kommun till kommun är omoraliska, och det borde vara ett nationellt ansvar att jämna ut skillnaderna.

4. ekonomiskt bistånd som försörjningsstöd måste undanta handikappersättning som inkomst

Då en person som är beviljad handikappersättning ansöker om ekonomiskt bistånd enligt SoL räknas den del av handikappersättningen som inte avser merkostnader som inkomst vid frågan om rätt till bistånd. Det framgår av en dom i kammarrätten från 2015. (4) Här finns en grov felaktighet. Handikappersättningen är till för att täcka merkostnader. Kammarrättsdomen innebär att pengar som individen behöver använda till att tillgodose ett hjälpbehov istället används till ordinarie kostnader i vardagen. Detta är förstås helt oacceptabelt och måste förändras genom förtydligad lagstiftning.

Många av de utgifter som beror på funktionsnedsättning är svåra att konkretisera och räkna i kronor. I en mängd beslut om handikappersättning som fattades för många år sedan är det inte ens specificerat i beslutet hur stor del som är merkostnader och hur stor del som har baserats på hjälpbehovet, eftersom det på den tiden inte gjorde någon skillnad för vare sig individen eller Försäkringskassan. Dessutom är ju i praktiken också hjälpbehovet en merkostnad.

Denna situation gör att, vid ansökan om bistånd, den som har ett beslut där merkostnader är specificerade hamnar i ett mer gynnsamt läge än den som inte har specificerat sådana då ansökan om handikappersättning gjordes. På samma sätt är situationen mer gynnsam för den som beviljats ersättning efter 1 januari 2019 då nya reglerna om merkostnadsersättning började gälla. Detta rimmar förstås mycket illa med skrivningarna om jämlikhet i både nuvarande och den föreslagna Socialtjänstlagen.

Nuvarande 4kap 1a § i SoL måste förtydligas. Där står idag endast att hemmavarande barns och hemmavarande skolungdomars eventuella inkomst inte ska räknas in vid försörjningsstöd. Här måste det även specificeras att handikappersättningen, som ges som en icke skattepliktig förmån, inte ska ses som inkomst vid ansökan om bistånd.

5. Rätt till stöd i föräldrarollen behövs i lagstiftningen

Enligt juridisk praxis är det fel att tvångsomhänderta ett barn på basis av föräldrarnas funktionsnedsättning. En rad föräldrar med synskada eller andra funktionsnedsättningar behöver hjälp av ledsagning för att kunna vara en god förälder. Trots att barnperspektivet är starkt i svensk rätt och förstärks ytterligare med utredningens förslag, så saknas det i Socialtjänstlagen förutsättningar för vårdnadshavare med funktionsnedsättning att erhålla stöd för vårdnaden av barnen liksom det som föreslås i SOU 2018:88. Det är en inkonsekvens som får orimliga följder. Till exempel har SRF fått in samtal från socialtjänsthandläggare som representerat barn till synskadad förälder som önskar få mer ledsagning så att barnet får en bättre situation i hemmet, men där socialtjänsthandläggaren för den behövande föräldern måste avslå sådant stöd med hänvisning till att endast vårdnadshavarens behov av ledsagning ska vara grund till bistånd för livsföringen, vilket fick konsekvensen att barnet omhändertogs i onödan. Denna praxis kan varken vara förenlig med barnets rättigheter enligt svensk lag eller internationell traktaträtt.

I detta sammanhang är inte bara föräldrarnas rätt till sina barn avgörande utan också barnets möjlighet till utveckling och närhet till föräldern. Därmed är det viktigt med förtydliganden i både SoL och LSS som innebär att föräldrar med funktionsnedsättning dels kan få stöd i föräldrarollen och dels använda stödinsatser för att göra aktiviteter tillsammans med sina barn.

6. Blinda, gravt synskadade och dövblinda måste tillhöra LSS personkrets

Socialtjänstlagen är i grunden en lag om bistånd för den i nöd. SRF anser att Personer med funktionsnedsättning därför egentligen inte borde omfattas av denna lag i annat än lagens preventiva del. Vi anser det vara ett misslyckande att en mycket stor del av landets personer med funktionsnedsättning inte omfattas av en reglering med mer träffsäkerhet och en ambition som speglar de funktionshinderpolitiska målen. När det gäller personer som är blinda eller gravt synskadade anser SRF att LSS vore en mer ändamålsenlig lagstiftning. Vi anser att det behövs ett förtydligande i LSS som innebär att gravt synskadade, blinda och

dövblinda tillhör den lagens personkrets och inte vara en helt osynlig grupp i Socialtjänstlagen.

3. Kommentarer på utvalda delar av betänkandet

7.2.3 Socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor

Vi håller med utredningen om att socialtjänsten ska främja både jämlika och jämställda levnadsvillkor. Vi ställer oss därmed bakom förslaget om att båda begreppen tydligt anges bland socialtjänstens övergripande mål.

7.3.4 Socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv

I likhet med utredningen anser SRF att socialtjänsten och kommunerna behöver lägga ett större fokus på förebyggande arbete. Vi ställer oss därför bakom förslaget om att det i socialtjänstlagen ska anges att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv.

Utredningen ger några bra exempel på områden där förebyggande arbete bedrivs framgångsrikt och i samverkan med andra myndigheter. SRF vill här passa på att även lyfta behovet av att kommunerna inrättar eller återinrättar de så kallade syn- och hörselinstruktörerna. Dessa arbetar helt i linje med det som utredningen beskriver som förebyggande kompensatoriskt arbete – som syftar till att identifiera risker och åtgärda dessa samt förebygga framtida resurs- och omsorgskrävande insatser.

Mer specifikt är syn- och hörselinstruktörernas uppgift att hjälpa till med anpassning och träning i hem och närmiljön. Därmed utgör de ett mycket viktigt komplement till de rehabiliteringsinsatser som görs på regionernas syncentraler.

Verksamheten med syn- och hörselinstruktörer ska vara en "hjälp till självhjälp". Syftet är att ge ökad egenkontroll i vardagen, ökad säkerhet i hem och närmiljö samt ökad delaktighet och livskvalitet. För synskadade kan det konkret handla om att märka upp vitvaror och hushållsapparater så att de blir användbara, se över belysningen i bostaden, träna att laga egen mat trots

synnedsättningen eller att träna orientering och förflyttning med vit käpp i hem- och närmiljö.

Vi ser att denna viktiga verksamhet långsamt avvecklas. En majoritet av kommunerna har helt dragit in tjänsten. Enligt SRF:s egna kartläggningar har andelen kommuner med en syninstruktörstjänst minskat från något mer än hälften 2006 till mindre än var tredje år 2019. (2)

En bra verksamhet med syn- och hörselinstruktörer kan i förlängningen minska behovet av kommunal service som hemtjänst, kommunala boenden och vårdinsatser för äldre. Därmed är syninstruktörerna också en långsiktig social investering som är samhällsekonomiskt lönsam.

SRF anser att lagstiftningen bör vara ännu tydligare än vad utredningen föreslår när det gäller förebyggande insatser. För att motverka att kommuner drar in sina syn- och hörselinstruktörer och att deras stöd och unika kompetens försvinner helt bör denna verksamhet lagfästas. Här tror vi att Socialtjänstlagen är rätt forum. Det är dock viktigt att påpeka att insatsen inte bör vara biståndsbedömd utan istället kan ges till individen efter dennes efterfrågan. Det är också viktigt att kommunerna gör överenskommelser med regionerna så att syn- och hörselinstruktörerna kan fungera som en uppföljning på hemmaplan efter syncentralernas rehabiliteringsinsatser.

13.2.5 Det införs krav på ett respektfullt bemötande

SRF ställer sig bakom förslaget om att det ska införas en ny bestämmelse om att enskilda ska bemötas på ett respektfullt sätt utifrån sina förutsättningar och behov.

SRF tror dock inte att efterlevnaden av en sådan bestämmelse blir verklighet om det inte finns ökad kvalitativ kunskap hos såväl tjänstemän som utförare om vad olika funktionsnedsättningar innebär vid biståndsbedömning samt vid planering och genomförande av insatser. En förutsättning är också att den biståndsbehövande personen garanteras fasta omsorgskontakter och inte ständigt utsätts för ny personal. Att inte veta vem som är

ditt stöd för dagen och att låta någon som du inte känner hjälpa dig med privata ärenden utgör grund för otrygghet och olust. Detta kan få till följd att den enskilde hellre blir utan hjälp, vilket är ett misslyckande såväl i fråga om bemötande som kvalitet på verksamheten och strävan efter jämlika levnadsförhållanden.

16.4.2 Ett mer ändamålsenligt begrepp än skälig levnadsnivå

SRF delar inte utredningens bedömning att begreppet "skäliga levnadsförhållanden" skulle vara ett mer ändamålsenligt begrepp än "skälig levnadsnivå". I praktiken skulle denna nyans inte göra någon skillnad för tusentals personer som inte får det bistånd de önskar och har behov av. Utredningen träffar trots ett långt resonemang om skälighets begreppet inte det som i sammanhanget är det verkliga problemet. Så länge skäligheten bedöms utifrån kommunernas allt tuffare budgetar och inte utifrån individens rättigheter kommer det alltid finnas enskilda som blir av med sitt stöd eller inte får adekvat hjälp.

Vi har förvisso förståelse för resonemanget om att det är svårt att basera rätten till stöd på mätbara eller jämförbara kriterier då förutsättningarna kan skilja sig väldigt mycket både från kommun till kommun och från individ till individ. Det som istället för skälighet och mätbarhet är viktigt är dock att lagstiftningen tydligt slår fast vad en kommun ska kunna erbjuda i form av insatser och kvaliteten på dessa. Lagen måste slå fast vilka insatser som kommunen måste kunna erbjuda den enskilde. Lagen måste också slå fast vad som ingår i respektive insats så individen vet vad han eller hon kan förvänta sig. Detta är också det enda rimliga tillvägagångsättet för att insatserna och nivån på kvaliteten ska kunna bli någorlunda jämlika i alla landets kommuner.

Ett exempel på en insats som inte är tydligt specificerad i lagen idag och där mycket stor ojämlikhet råder i utformningen idag är ledsagning. Nedan lyfter vi behovet av att denna insats blir en del av Socialtjänstlagen.

17.3.2 Ny bestämmelse om insatser utan behovsprövning

SRF instämmer i utredningens förslag om att Det ska införas en ny bestämmelse i Socialtjänstlagen som anger att socialnämnden

får tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning.

18.2 Insatser till enskilda ska ge möjligheter till ett självständigt liv

SRF ställer sig bakom förslaget om att Bestämmelsen i nuvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket socialtjänstlagen omformuleras till att ange att insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

18.3 Insatser som avser personliga behov ska inriktas på ett värdigt liv och välbefinnande

SRF ställer sig bakom förslaget om att bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen utvidgas till att gälla alla enskilda, inte bara äldre., så att insatser som syftar till att tillgodose den enskildes personliga behov utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

Vi delar förstas utredningens bedömning att alla insatser – oavsett om de tillhandahålls efter individuell behovsprövning eller utan sådan behovsprövning– bör utformas så att de stärker den enskildes möjlighet till att leva ett självständigt och värdigt liv och att kunna känna välbefinnande. För att självständighet och värdighet ska bli verklighet för den enskilde även i praktiken måste lagstiftningen emellertid uttryckligen definiera vilka insatser som kommunerna ska tillhandahålla samt hur dessa ska utformas för att vara ändamålsenliga.

Vi vill här beskriva en insats som för grupperna blinda, gravt synskadade och dövblinda är en förutsättning för att kunna leva ett självständigt, värdigt och aktivt liv på jämlika villkor med andra – nämligen ledsagning.

Antalet individer som får rätt till ledsagarservice enligt lagen 1993:387 om särskild service till vissa funktionshindrade (LSS) har på mindre än 10 år halverats. (3) Nuvarande lagpraxis gör att särskilt personer som är blinda förlorar sin ledsagning trots att detta är en av de grupper som beskrevs som en tänkt målgrupp

för insatsen i förarbetena till lagen. Nu har dessutom den senaste LSS-utredningen, Översyn av insatser enligt LSS (SOU 2018:88), föreslagit att insatsen ledsagarservice ska bakas in i en bredare insats kallad personlig service och boendestöd, vilket sannolikt helt osynliggör den typ av ledsagning och synstöd som blinda och synskadade behöver.

Samtidigt visar SRF:s egna undersökningar (5) att ledsagning enligt Socialtjänstlagen i stor utsträckning är förknippad med betydande kostnader för individen och flera olika begränsningar vad gäller antal beviljade timmar och hur, var och när den kan användas. (4)

Vi ser alltså en utveckling där synskadade svårligen kan få ledsagning genom LSS, där kommunerna sätter allt snävare begränsningar på SoL-ledsagningen och där digitalisering ökar och personlig service i samhället minskar.

Med denna utveckling kommer blinda och gravt synskadade få allt svårare att lämna sitt hem och sämre möjligheter till frisk luft, motion, sociala aktiviteter, rekreation och kulturliv. Det medför också högre krav på anhöriga och vänner och i förlängningen även ökade samhällskostnader för ohälsa och vård.

Detta är förstas inte acceptabelt, varken för individen eller samhället. Det är dessutom ett tydligt brott mot FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som säger att en stat inte får backa när det gäller rättigheter och möjligheter för individer med funktionsnedsättning.

Kommunernas incitament att erbjuda ledsagarservice av god kvalitet behöver istället stärkas. Om blinda och gravt synskadade ska vara hänvisade till Socialtjänstlagen för att kunna få ledsagning måste insatsen också uttryckas i lagtexten. Dessutom måste följande krav ställas i lagstiftningen så att kvalitet, självbestämmande och jämlikhet kan garanteras:

- Att ledsagning alltid beviljas i den omfattning och till de aktiviteter som den enskilde har behov av.

- Att ledsagning, även enligt SoL, alltid ska beviljas utan kostnad för individen.
- Att den som beviljar ledsagning också ska stå för eventuella omkostnader för ledsagaren.
- Att ledsagarinsatsen inte ska kunna begränsas till den egna kommunen eller till en viss tid på dygnet.
- Att insatsen alltid också ska kunna innebära syntolkning och annat visuellt stöd i vardagen som att hitta rätt varor i en affär, att läsa post, läsa på förpackningar och fylla i blanketter.

19 Barnets rättigheter enligt barnkonventionen

SRF anser att det är mycket viktigt att socialtjänstlagen förtydligar barnrättsperspektivet för att stärka barnets rättigheter inom lagens område. För barn som är blinda eller har en synnedsättning ska det innebära att barnen får uttrycka sina synpunkter kring insatser och beslut, att de garanteras tillgänglig och begriplig information inför möten om insatser eller beslut och att de får information som de kan ta del av och förstå när beslut har fattats. Det måste finnas information i beslutsunderlagen om hur barnets bästa har beaktats vid handläggningen av ärenden. Detta ska gälla både när barnet ska få en insats utifrån sitt funktionshinder och när barnet har kontakter med socialtjänsten utifrån behov av insatser med koppling till synskadan och vid behov av insatser kopplat till händelser som barnet eller barnets familj kan vara drabbat av.

FN:s Barnrättskommitté har vid den senaste granskningen av hur Sverige efterlever Barnkonventionen kritiserat Sverige för att inte tillförsäkra barn med funktionsnedsättning rätten att framföra sina åsikter. Sverige kommer inför nästa granskning på nytt få svara på frågan om rätten att komma till tals enligt artikel 12.

19.2.3 Bestämmelser om barnets bästa anpassas till barnkonventionens lydelse

SRF stödjer förslaget som innebär att den nuvarande bestämmelsen om barnets bästa omformuleras till att handla om vad som bedöms vara barnets bästa. Samt att hänsyn ska tas till barnets åsikter vid bedömningen.

Det är av stor vikt att principen om barnets bästa kopplas till det enskilda barnet och dess behov. Det är nödvändigt att utarbeta rutiner kring hur denna princip ska beaktas när det gäller barn med funktionsnedsättning. Handläggningen av ärenden som rör barn som är blinda eller har en synnedsättning måste vara rättssäker. Den tidigare barnrättsutredningen pekade på en rad brister när det gällde handläggningen av ärenden kring barn som omfattas av LSS och särskilt möjligheten att uttrycka sina åsikter.

Socialstyrelsen fick i uppdrag att kartlägga hur barnets rättigheter tillgodoses när det gäller LSS-insatser. Vi anser att det även skulle behövas en kartläggning av insatser som beslutas inom SoL, då vi upplever att det finns motsvarande brister gällande barns delaktighet i besluten.

SRF anser att det är angeläget att handläggare tydligt redovisar på vilket sätt barnets bästa har beaktats vid handläggningen av ärendet och hur barnets åsikter har beaktats.

19.3.2 Rätten till information förtydligas i socialtjänstlagen

SRF stödjer utredningens förslag om att rätten till information ska kompletteras med en bestämmelse om att informationen ska anpassas till ålder, mognad och barnets individuella förutsättningar samt att den som lämnar informationen så långt som möjligt ska försäkra sig om att barnet har förstått.

Vi ser positivt på att rätten till information förtydligas men vill betona att informationen måste vara tillgänglig för barn som är blinda eller har en synnedsättning. Det gäller informationsmaterial, samtalsmaterial och filmer som handläggare använder. Barn med synnedsättning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning måste få information på ett för dem läsbart och förståeligt sätt inför ett möte, om handläggningen och när beslut har fattats. Det är viktigt att barn som inte kommunicerar via tal ges möjlighet att förstå och vara delaktiga i beslut som rör dem.

19.4 Rätt att framföra sina åsikter

Barn som är blinda eller har en synnedsättning måste få bästa möjliga förutsättningar att vara delaktiga i de beslut som rör barnet. Handläggare måste ha ett arbetssätt och verktyg som möjliggör barnens delaktighet och därmed deras stärkta rättigheter. Den nya lagen måste tydligare än tidigare garantera rätten att framföra sina åsikter för alla barn enligt artikel 12.

19.4.1 Om barnet inte vill framföra sina åsikter ska detta respekteras

SRF kan ställa sig bakom utredningens förslag om att inte barnets inställning ska klarläggas på annat sätt om barnet inte vill framföra sina åsikter. Det är viktigt att barnets rätt att inte framföra sina åsikter respekteras.

SRF vill poängtera att handläggarna måste göra sitt allra yttersta för att ge barn med synnedsättning bästa möjliga förutsättningar att framföra sina åsikter. Vill barnet trots detta inte framföra sina åsikter ska detta respekteras. Men det får inte användas som en ventil för att handläggarna inte har skapat fullgoda förutsättningar för barnets delaktighet.

19.5 Samtal med barn

SRF anser att det är viktigt att det finns tydliga regler kring att handläggaren ska redovisa om samtal med barn förts och en motivering till varför det inte gjorts. Handläggaren måste kunna beskriva vilka konsekvenser ett fattat beslut får för barnet.

Handläggare måste ha utbildning och verktyg för att genomföra tillgängliga samtal med barn med funktionsnedsättning. Det behövs ökat fokus på att samtala med barn med funktionsnedsättningar vid aktuella utbildningar. Socialstyrelsen har tagit fram ett material att använda vid samtal med barn med funktionsnedsättning, vilket är ett verktyg för att öka handläggares kompetens. Men det krävs strukturella åtgärder för att säkerställa kompetensutveckling kring handläggning av ärenden som rör barn med funktionsnedsättning.

19.5.2 Utökad möjlighet för socialtjänsten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke

SRF stödjer utredningens förslag om att ett barn ska få höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavare är närvarande under en förhandsbedömning. Barnets vårdnadshavare ska underrättas om att barnet har hörts. Barn som är blinda eller har en synnedsättning måste ges samma förutsättningar att vara delaktiga inför en bedömning om utredning ska inledas eller inte, utan vårdnadshavare som har nämnts ovan, det vill säga ha rätt till tillgänglig information och att samtalen genomförs med handläggare som har nödvändig kompetens för ärendet.

19.9.2 Frågan om barnombud bör utredas vidare

SRF stödjer förslaget om att en utredning tillsätts för att utreda behovet av och förutsättningarna för oberoende barnombud.

Barn som är blinda eller har en synnedsättning kan ha behov av att ha stöd av ett oberoende barnombud för att stärka sina rättigheter vid kontakt med socialtjänsten. Förutsättningen är att barnombuden har tillräcklig kunskap om barn med funktionsnedsättning så att de på ett meningsfullt sätt kan bidra till att barnen blir mer delaktiga.

ÖVRIGT

Barns rätt till utveckling

SRF vill framföra en aspekt som utredningen inte belyser, nämligen barns rätt till utveckling. I det sammanhanget är det viktigt med förtydligande i SoL och LSS, som innebär att föräldrar som har funktionsnedsättningar kan använda stödinsatser för göra aktiviteter tillsammans med sina barn.

Med vänliga hälsningar

SYNSKADADES RIKSFÖRBUND

Håkan Thomsson, förbundsordförande

Referenser

1. Rapport om hur Sverige lever upp till FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. December 2019. www.funktionsrattsverige.se
2. Levnadsnivåundersökning bland synskadade 2018. Synskadades Riksförbund juni 2019. www.srf.nu
3. Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2019 Socialstyrelsen mars 2019. www.socialstyrelsen.se
4. Kammarrätten 2015-09-01, Mål nr 1084-15, Göteborg
5. Sammanfattning och slutsatser om två undersökningar om kommunal ledsagning, Synskadades Riksförbund maj 2019 www.srf.nu